

сільськогосподарських машин. Тобто в ХПТІ було створено необхідну базу для підготовки інженерів сільськогосподарського машинобудування.

Розкриваючи питання сільськогосподарської освіти у вищезазначеному навчальному технічному закладі наприкінці XIX – початку XX ст. слід, безумовно, дещо зазначити і про спеціальні програми ряду відділень ХПТІ, які певним чином орієнтувались на сільськогосподарську освіту. Так, спеціальні програми механічного відділення включали програму сільськогосподарського машинобудування. До хімічного відділення відносилася спеціальна програма з виробництва сільськогосподарських і харчових продуктів. До речі, слід зауважити, що кожна спеціальна програма включала тему дипломного проекту, яка вибиралася студентом за погодженням професора [18].

Отже, можна зробити висновок, що становлення та розвиток сільськогосподарської освіти в ХПТІ наприкінці XIX – початку XX ст. відбувалися закономірними і еволюційними темпами, які відповідали вимогам часу. Хоча ХПТІ, як перший вищий технічний навчальний заклад на теренах України, і зустрівся з певними проблемами в постановці аграрного питання, проте інститут зробив помітний внесок у подальший розвиток сільськогосподарської машинобудівної освіти нашої держави.

1. Мельничук Д. О., Зубець М. В., Беренштейн Л. Ю., Коломієць С. С., Гузеватий С. К. Становлення і розвиток аграрної освіти та науки в Україні (з найдавніших часів до сьогодення). – К., 2004.
2. Оноприєнко В. П., Щербань Т. А. Становление высшего технического образования на Украине. – К., 1990.
3. Павленко Ю. В., Руда С. П., Хорошева С. А., Храмов Ю. О. Природознавство в Україні до початку XX ст. в історичному, культурному та освітньому контекстах. – К., 2001.
4. Войтюк Д. Г., Кравчук В. І., Живолуп Г. І. Зародження сільськогосподарського машинобудування в Україні // Дослідження з історії техніки: Зб. наук. пр. / За ред. Л. О. Гріффена. – К., 2003. – Вип. 2.
5. Вовкотруб Ю. М. Сільськогосподарські машини та їх застосування в аграрній секторі Наддніпрянської України (II половина XIX – початок XX ст.) // Український селянин: Зб. наук. праць / за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси, 2006. – Вип. 10.
6. Технический прогресс в машиностроении Украинской ССР. 1917 – 1967 гг. / Под. общей редакцией А. А. Штернова. – К., 1967.
7. Вовкотруб Ю. М., Лазуренко В. М. Розвиток сільськогосподарської освіти на теренах України наприкінці XVII – XIX ст. // Український селянин: Праці Науково-дослідного інституту селянства / Інститут історії України НАН України. – Черкаси, 2003. – Випуск 7.
8. Історія Української РСР. Україна в період розкладу і кризи феодално-кріпосницької системи. Скасування кріпосного права і розвиток капіталізму (XIX ст.). – К., 1978. – Том 3.
9. Бойко О. Д. Історія України: Посібник. – К., 2002.
10. Чеканов А. А. Виктор Львович Киршичев. – М., 1982.
11. Украинский Советский Энциклопедический Словарь. В 3-х т. – К., 1988. – Т. 1.
12. Киев. Энциклопедический справочник. – К., 1985.
13. Воронцов О. Крупнейший ученый-мукомол К. А. Зворыкин / Мукомольно-элеваторная промышленность. – 1953. – № 2.
14. Боголюбов А. Н. Математики. Механики.

- Биографический справочник. – К., 1983.
15. Об агрономическом отделении Харьковского технологического института // Изв. Харьков. технол. ин-та. – 1907.
16. Украинский Советский Энциклопедический Словарь. В 3-х т. – К., 1988. – Т. 2.
17. Отчет о состоянии Харьковского технологического института за 1906 г. // Изв. Харьков. технол. ин-та. – 1908.
18. Центральний державний історичний архів України. – Ф. 741, оп. 4, спр. 231. // Харьковский технологический институт: к проекту учебного плана.

**М.О. Горін, Н.М. Новосад,
К.Б. Новосад, Є.С. Черненко**

ОЛЕКСАНДР МАРКОВИЧ ГРІНЧЕНКО ТА СУЧАСНА КАРТА ҐРУНТІВ УКРАЇНИ

Ґрунтова карта є одним з основних документів, на підставі яких вирішується доля головного національного багатства будь-якої держави, у тому числі й України з її унікальними чорноземними та іншими родючими ґрунтами. На жаль, нинішнє реформування земельних відносин, незважаючи на шляхетність задумів та правову обґрунтованість, здійснюється без оновлення ґрунтово-екологічної інформативної бази даних.

Тому метою статті є аналіз сучасної карти ґрунтів України. Останнє великомасштабне обстеження території України проведено у 1957–1961 рр. За його результатами було створено великий інформаційний фонд щодо структури й агрономічних якостей ґрунтового покриву України у вигляді ґрунтових карт, картограм, описів ґрунтів, експлікацій їхніх площ, аналітичних та інших даних. Це створило належну основу для обліку сільськогосподарських земель за їх категоріями для найрізноманітніших цілей – кадастру, планування заходів щодо раціоналізації використання та підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь, визначення раціональної спеціалізації сільського господарства, трансформації угідь, розподілу добрив, планування меліоративних заходів, для боротьби з ерозією, заболочуванням, засоленням тощо [1, 12]. Результатом проведених робіт стало складення карт ґрунтів для кожної адміністративної області, а потім – оглядові карти різних масштабів. Було проведено також агроґрунтове районування України за редакцією Г.С. Гриня та М.К. Крупського. Значення цих робіт важко переоцінити, адже вперше в історії України всі сільськогосподарські підприємства отримали ґрунтовні матеріали з обліку та агровиробничої характеристики ґрунтового покриву своїх землекористувань. До того ж їм була надана обґрунтована система заходів щодо раціонального використання цих земель [2, 691].

Земельні реформи сьогодення здійснюють, спираючись на матеріали великомасштабних обстежень ґрунтів, проведених у 1957–1961 рр., зокрема, великомасштабні карти районів, середньомасштабні обласні та оглядова карта "Ґрунти Української РСР" у різних масштабах. Фактично ця карта та матеріали, що її супроводжують, і складають сучасну інформативну характеристику ґрунтового покриву тієї чи іншої земельної ділянки, відокремленої з колишніх колгоспних та радгоспних земель.

Слід наголосити на тій обставині, що ця карта не втратила своєї об'єктивності, теоретичної значимості та суто прагматичної зацікавленості, а відтак є всі підстави вважати її цілком сучасним ґрунтово-екологічним першоджерелом. Історія її створення висвітлена у ряді публікацій [3 – 5]. Добре відомі її творці: Міністерство сільського господарства УРСР, Український науково-дослідний інститут ґрунтознавства ім. О.Н. Соколовського, Республіканський інститут по землевпорядкуванню Укрземпроект. Безпосередньо авторами були Г.О. Андрущенко, Н.Б. Вернандер, Г.С. Гринь, О.П. Канаш, В.Д. Кисіль, С.О. Скорина, В.П. Ребезо (за редакцією професора М.К. Крупського).

У цій публікації ставимо за мету нагадати про долю лише деяких, найбільш значущих авторів ґрунтової карти України. Багато з них навчалися у всесвітньо відомій Уманській аграрній академії, зокрема М.К. Крупський, Г.С. Гриня, О.М. Грінченко і П.А. Власюк. Перший є відповідальним редактором і автором посібників "Інструкція і методичні матеріали до обслідування ґрунтів колгоспів і радгоспів Української РСР" і "Методика крупномасштабного дослідження ґрунтів колгоспів і радгоспів Української СРСР" [6; 7], а під керівництвом П.А. Власюка вперше у світовій практиці було складено картограми вмісту мікроелементів у ґрунтах України, тобто здійснено агрогеохімічну інтерпретацію матеріалів великомасштабного обстеження ґрунтів.

Для всіх чотирьох *Alma mater* була легендарна Уманська школа, одним із яскравих представників якої є Олександр Маркович Грінченко, якого по праву називають фундатором теорії культурного ґрунтотворного процесу та який був найактивнішим пропагандистом окультурювання ґрунтів у землеробстві. Він народився 10 червня 1904 р. у с. Довгеньке Тальнівського району Черкаської обл. у сім'ї селянина. По закінченні школи, у 1921 р. витримав екзамен до Уманської сільськогосподарської профшколи. Після її закінчення у 1923 р. був відряджений до Уманського сільгосптехнікуму, невдовзі перейменованого у Садово-городній інститут. У 1925 – 1926 рр. працював лаборантом хімічної лабораторії інституту, керованої проф. Б.М. Шершавицьким. Отримавши у 1926 р. фах агрономарільника, почав працювати на Уманській дослідній сільськогосподарській станції, де впродовж трьох років досліджував "Динаміку азоту і фосфору в парах трьохпільної сівозміни". Результати цих досліджень були видані у трудах станції у 1928 р. За цей час він пройшов шлях від асистента агрохімлабораторії (1926 – 1927 рр.) до її завідувача (з 1928 р.). З цієї посади Окружна спілка Робземлісу відрядила О.М. Грінченка у 1929 р. до аспірантури у НДІ ґрунтознавства (м. Харків) за спеціалізацією "фізико-хімія ґрунтів", яку він закінчив у 1931 р. В аспірантурі він розробляв дві актуальні теми: "Визначення потреби ґрунтів у вапні" та "Визначення гідролітичної кислотності ґрунтів". Результати цих досліджень були оприлюднені на засіданнях вченої ради УНДІ ґрунтознавства і згодом опубліковані.

Енергії О.М. Грінченка вистачало і для громадської роботи. В 1926 – 1927 рр. він дійсний член, а в 1927–1929 рр. – голова робочому Уманської дослідної сільськогосподарської станції і одночасно – член бюро Окр. ІТР спілки Робземлісу (Умань). Після закінчення аспірантури, дирекція УНДІ

ґрунтознавства запрошує його на посаду завідувача відділом фізико-хімії ґрунтів. У 1926 – 1927 рр. О.М. Грінченко зацікавився викладацькою роботою (викладав органічну та неорганічну хімію в Уманській сільськогосподарській профшколі). У 1930 – 1932 рр. працював асистентом в ХІМЕСГУ (Харківський інститут механізації та електрифікації сільського господарства) і асистентом у ХСГІ (Харківський сільськогосподарський інститут). У період з 1931 по 1933 рр. – він штатний доцент ХІМЕСГУ, а з 1933 по 1937 рр. штатний доцент Харківської обласної вищої комуністичної сільськогосподарської школи (викладав ґрунтознавство та удобрення ґрунтів).

У 1932 р. О.М. Грінченко працював у складі бригади зі складання карти районів вапнування УРСР, яка була видана під редакцією академіка О.Н. Соколовського у 1932 р. ("Вапнування ґрунтів України"). У 1934 – 1935 рр. він є учасником бригади співробітників УНДІ ґрунтознавства, якою керує Г.Г. Махов і бере участь у дослідженні гранулометричного складу ґрунтів Донбасу для нової карти ґрунтів України. За цю роботу О.М. Грінченка було премійовано, що надихає його на розробку таких актуальних проблем з фізико-хімії ґрунтів, як "Енергія поглинання катіонів різними ґрунтами", "Про коагуляцію ґрунтових колоїдів і структуру ґрунтів", "Визначення солонцюватості ґрунтів".

У 1935 р. О.М. Грінченко стає штатним доцентом кафедри ґрунтознавства ХСГІ. З цього часу все його подальше життя було пов'язане з Харківським сільгоспінститутом. Проте не зупинялась і його співпраця з УНДІ ґрунтознавства. 5 січня 1937 р. ВАК у справах вищої школи при Раднаркомі СРСР протоколом №1/6 затвердив О.М. Грінченка вченому званні доцента. Однак у 1938 р. у період "єжовщини", як пише про це сам О.М. Грінченко [8], він "був ізолирован на 9 місяців вместе с Г.С. Гринём и А.Н. Соколовским. Это был период застоя в почвоведении" [9].

У 1940 р. О.М. Грінченко захистив кандидатську дисертацію на тему: "Покращення солонців і солонцюватих ґрунтів Середнього Придніпров'я" з використанням його експериментально-дослідних матеріалів щодо окультурювання солонців Оболонського району Полтавської обл. Ці дослідження, розширюючись і поглиблюючись, перетворилися на один із головних елементів великої комплексної роботи, що проводилася лабораторією ґрунтознавства АН УРСР разом з кафедрою ґрунтознавства, іншими кафедрами ХСГІ та дослідницькими закладами УРСР і СРСР.

З початком Великої Вітчизняної війни Олександр Маркович вступив до народного ополчення і працював на будівництві Харківського комплексу оборонних споруд. Коли ХСГІ евакуювався до м. Катта-Курган Самаркандської обл. Узбецької РСР, О.М. Грінченко продовжував викладацьку роботу на кафедрі, поєднуючи її з науковою та громадською діяльністю.

Після реевакуації ХСГІ до Харкова у кінці 1944 р., обіймаючи посаду заступника директора інституту з адміністративно-господарської роботи, О.М. Грінченко завдяки своїй енергії, гнучкості, наполегливості, хазяйновитості і невтомному наряду, значно допоміг у відбудові зруйнованого під час війни інституту.

Після призначення Олександра Марковича 1 вересня 1947 р. деканом новоствореного факультету агрохімії і ґрунтознавства, він з головою поринув у наукову роботу, доповнену відтепер педагогічною, громадською та адміністративною працею декана факультету (1947 – 1952). Під його керівництвом факультет агрохімії та ґрунтознавства швидко зміцнів і приймав активну участь, в особі його викладачів та студентів, у науково-пошукових ґрунтознавчих та інших роботах, пов'язаних зі спорудженням каскаду гідроелектростанцій на Дніпрі, а також з наданням допомоги колгоспам Подніпров'я, для яких виготовлялися агроґрунтові карти.

Його основною темою стала теорія і практика окультурювання ґрунтів. За період з 1947 по 1954 роки ним написано 10 наукових праць із вказаної проблематики. Спочатку це була зовсім нова, шляхетна ідея окультурювання лише солонцюватих і засолених ґрунтів, а у 1950–80 рр. зусиллями вченого-ґрунтознавця вона перетворилася на теорію окультурювання усіх типів ґрунтів. Паралельно з дослідницькою роботою, впроваджуючи свої наукові розробки в практику сільського господарства, О.М. Грінченко надавав постійну допомогу виробництву.

23 грудня 1955 р. О.М. Грінченко захистив докторську дисертацію на тему: "Окультурювання солонцевих ґрунтів Середнього Придніпров'я", У червні 1957 р. рішенням ВАКу (протокол №32/П) Олександру Марковичу було присуджено вчене звання професора по кафедрі "ґрунтознавство". З 1 вересня цього ж року він був призначений завідувачем кафедри ґрунтознавства ХСГІ, а у липні 1959 р. його обирають член-кореспондентом Української Академії сільськогосподарських наук.

Цей період був дуже плідним у діяльності вченого. Результатом його багаторічних досліджень стало створення нового напрямку в агрономічній науці, обґрунтування комплексної фітомеліоративної і агрохімічної методики окультурювання малородючих ґрунтів. Фактично О.М. Грінченко започаткував і творчо розвинув теорію культурного ґрунтотворного процесу, працював над проблемою підвищення ефективної родючості чорноземів Лісостепу УРСР, вивчав роль сільськогосподарських культур в підвищенні родючості ґрунтів, продовжував роботи з хімічної меліорації та окультурювання солонців.

Впродовж чотирьох десятиліть вчений вів успішну педагогічну роботу у ХСГІ як професор і завідувач кафедрою ґрунтознавства, підготував через аспірантуру 31 кандидата наук та 8 докторів наук (М.К. Шикуча, С.Т. Вознюк, В.Д. Муха, Д.Г. Тихоненко, М.І. Полупан, Р.С. Трускавецький, В.І. Канівець та Т.О. Грінченко, ін.) і велику когорту спеціалістів у галузі ґрунтознавства та агрономії.

Кульмінацією діяльності О.М. Грінченка став 1959 р., коли наказом по Міністерству сільського господарства УРСР № 571-к від 27 травня 1959 р. був призначений директором ХСГІ ім. В.В. Докучаєва. У цей час він пише такі роботи, як "Крупномасштабные почвенные обследования в колхозах и совхозах Украинской ССР и их использование в системе ведения хозяйства", "Влияние длительной сельскохозяйственной культуры на динамику гумуса, азота и фосфора в почвах юга Украинской ССР", "Пути окультуривания солонцовых почв Лесостепи Украины", "К вопросу о природе плодородия почв на борových переветренных песках",

"Гипс как удобрение и его эффективность на различных почвах Украины", "Влияние малых доз гипса на підвищення родючості солонцюватих ґрунтів України", "Підвищення ефективної родючості темно-сірого опідзоленого ґрунту внесенням малих доз гипсу в рядки"; виступає на Міжнародних конференціях і конгресах з ґрунтознавства – у Празі (1959), США тощо. За 1959–1969 рр. ним опубліковано близько 50 робіт. Водночас О.М. Грінченко здійснював методичний, науковий зв'язок і обмін досвідом з навчальними та науково-дослідними установами України, Росії та багатьох держав світу.

Вчені-ґрунтознавці усього світу визнали беззаперечні заслуги О.М. Грінченка у розвитку нового напрямку – окультурювання ґрунтів: засолених, солонцюватих, опідзолених, чорноземних, перевіяних піщаних та інших, передусім деградованих. Підтвердженням цього була та увага, з якою виступи вченого з України сприймалися науковцями на згаданих міжнародних конгресах, конференціях і нарадах ґрунтознавців у Чехословаччині, Угорщині, Югославії, Болгарії, НДР, США та Москві.

Великою заслугою вченого була організація робіт щодо суцільного великомасштабного обстеження ґрунтів колгоспів і радгоспів, яке вперше в колишньому Радянському Союзі було здійснено в УРСР, надавши виробництву безцінні масиви інформації про стан ґрунтів республіки та шляхи підвищення їх родючості. По-справжньому вони виявились запитаними лише у незалежній Україні, під час проведення земельної реформи, землеоцінювальних робіт в умовах ринкової економіки.

Напружена та активна діяльність О.М. Грінченка позначилася на стані його здоров'я. У червні 1969 р. Олександр Маркович подав заяву в МСГ СРСР з проханням про звільнення його від обов'язків ректора інституту за станом здоров'я і в жовтні того ж року це його прохання було задоволено. Однак ще 20 років він продовжував очолювати кафедру ґрунтознавства в ХСГІ, вів велику наукову роботу. З 1928 по 1984 рр. наукової діяльності вчений підготував і видав 152 наукові праці, в т. ч. 3 монографії, 1 навчальний посібник і 2 проблемні лекції з агроґрунтознавства, керував студентським науковим гуртком, 32 роки вів методологічний (філософський) семінар на факультеті агрохімії та ґрунтознавства, був головою заснованої ним на кафедрі ґрунтознавства ХСГІ спеціалізованої ради із захисту докторських дисертацій з ґрунтознавства, продовжував співробітництво з УНДІ ґрунтознавства і агрохімії ім. О.Н. Соколовського (був членом вченої ради інституту), а коли у квітні 1970 р. там склалася важка фінансова ситуація, вчений відмовився від заробітної плати, продовжуючи працювати науковим керівником-консультантом лабораторії родючості ґрунтів на громадських засадах. Протягом 1969–1987 рр. О.М. Грінченко продовжує надавати допомогу сільськогосподарському виробництву, керуючи виконанням господарсько-договірної тематики в колгоспах і радгоспах Харківської, Сумської, Донецької областей, на Українській дослідній станції шовківництва.

За заслуги у підготовці кадрів і впровадження наукових досягнень у виробництво Олександр Маркович Грінченко був нагороджений орденами Леніна і "Знак Почёта", медалями "За доблестный труд в Великой Отечественной войне" та "За трудовое

отличие". Неодноразово був учасником ВДНГ, за що був нагороджений 5 медалями. Можливо наступні покоління вчених-грунтознавців виділять "епоху Грінченка", адже в науці про ґрунти, їх окультурювання та підвищення родючості цей видатний вчений залишив досить вагомий доробок.

1. Гринь Г.С. *З історії територіальних ґрунтових досліджень в Україні // Агрохімія і ґрунтознавство.* – К.: Урожай, 1970. – Вип. 15.
2. Архів Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва (Особиста справа О.Н. Соколовського). – Ф. Р – П48. – Оп. 1. – Од. зб. № 130.
3. Тихоненко Д.Г., Горін М.О., Чесняк Г.Я. *З когорти корифеїв – слово про Олександра Марковича Грінченка (з нагоди дня його народження) // Вісник ХНАУ. Сер. ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство.* -Харків, 1997. – №3.
4. *Історія ґрунтово-картографічних робіт // Картографія ґрунтів / Ред. Д.Г. Тихоненко.* - Х.: Вид-во ХНАУ, 2001.
5. Новикова А.В. "Могучая кука" в украинском почвоведении и её роль в решении некоторых сельскохозяйственных проблем // *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва.* – 2004. – № 1.
6. *Інструкція і методичні матеріали до облідування ґрунтів колгоспів і радгоспів Української РСР.* – Харків, 1957.
7. *Методика крупномасштабного дослідження ґрунтів колгоспів і радгоспів Української РСР.* – Харків, 1958.
8. Гринченко А.М. *Кафедра почвоведення Харьковского государственного аграрного университета им. В.В. Докучаева: исторический очерк (1894 – 1979 гг.).* – Харьков, 1994.
9. *Академік Соколовський Олексій Никанорович: життєвий шлях та наукова діяльність / В.А. Вердунюв, Н.М. Новосад, В.А. Зозуля, К.Б. Новосад / за ред. С.А. Балюка.* – Харків, 2006.

В.В.Іваненко

ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У 2008 році виповниться 100 років від дня народження Дмитра Павловича Пойди (1908-1992) – визначного українського історика-аграрника другої половини ХХ ст., доктора історичних наук, професора, Заслуженого працівника вищої школи України, який майже три десятиліття (з перервами, викликаними війною й ліквідацією історичного факультету) очолював кафедру історії СРСР (тепер, як і на момент її створення – кафедра російської історії) Дніпропетровського національного університету. Для сучасників і наступних поколінь його ім'я стало символом високого професіоналізму, істинного подвижництва в науці на ниві підготовки кваліфікованих фахівців-істориків, своєрідним барометром чесності, порядності, людяності, життєвої мудрості.

Активно займаючись педагогічною й громадською діяльністю, Д.П.Пойда поступово здійснив свої наукові плани й задуми, основним вектором яких стала історія селянського руху в Україні у пореформену добу. Він став першовідкривачем у дослідженні низки питань цієї багатопланої проблеми. Тривалі й скрупульозні пошуки увінчалися

блискучими захистами кандидатської (1949 р.) та докторської (1962 р.) дисертацій, які стали яскравими віхами у творчому доробку вченого, збагатили українську історіографію новими оригінальними ідеями щодо подальшої розробки аграрної проблематики в республіці. У цьому ж ряду і його фундаментальна монографія "Крестьянское движение на Правобережной Украине в пореформенный период (1866-1900 гг.)", котра дістала високу оцінку наукової громадськості, зокрема, в рецензіях, історіографічних оглядах, листах фахівців тощо.

Не заглиблюючись в аналіз наукових праць Д.П.Пойди (їх загальна кількість перевищує 150 найменувань), підкреслимо лише, що авторові були притаманні широкий погляд на події та явища історичної дійсності, глибоке проникнення в діалектику історичного процесу. Це давало йому можливість вивчати соціальні відносини в українському селі не ізольовано, а на фоні загальних соціально-економічних і політичних тенденцій тогочасного суспільства, у взаємозв'язку й взаємній обумовленості з іншими масовими народними й суспільними рухами, максимально об'єктивно висвітлюючи обрану тему. Наукові результати досягалися копійкою аналітичною роботою, насамперед з різноманітними документальними матеріалами. "Істина – в об'єктивному аналізі документів", – не втомлювався повторювати вчений, керуючись цим кредо все своє життя, вимагаючи того ж від колег та учнів.

Парадоксально, але факт: попри те, що Україна була переважно селянським краєм, до Д.П.Пойди та його учнів і однодумців в широкому контексті суто селянськими питаннями її минулого в такому хронологічному розрізі всерйоз майже ніхто не займався. Професор М.П.Ковальський, наприклад, зазначав, що в українській історіографії ХІХ – першої половини ХХ ст. склався такий феномен, коли аграрній проблематиці, зокрема селянським рухам на території України, не приділялося належної уваги, хоча протягом усієї історії України селянство було основною складовою населення і головним економічним потенціалом. Втім, це стосується й Росії. Далі вчений констатував, що по суті Д.П.Пойда був першовідкривачем у глобальному підході й дослідженні цієї магістральної проблеми української історичної науки, розробляючи її послідовно й цілеспрямовано протягом усього свого творчого життя [1, 11]. Тут авторський пріоритет Дмитра Павловича й започаткованої ним наукової школи незаперечний.

Отже, з його ім'ям пов'язаний якісно новий етап у розгортанні дослідницького пошуку на пріоритетних напрямках аграрної історії України та Росії.

Одними з перших ще у середині 1980-х років підтримали й взяли на озброєння стратегію наукового пошуку Д.П.Пойди його колишні аспіранти Т.Д.Липовська й Р.С.Попова, яким, звісно не без сприяння свого вчителя, вдалося розширити діапазон його дослідницьких розвідок, вийти на деякі неспідняті пласти аграрної історії й підготувати серію змістовних, насичених здебільшого новим фактичним матеріалом публікацій з різних питань соціально-економічного становища і класової боротьби поміщицьких селян, воєнних поселенців й антикріпосницького руху у дореформеній Україні (40-50-і роки ХІХ ст.) в цілому. Серед них виділимо роботи узагальнюючого